

Розділ 1

Маркетинг інновацій

УДК 338.2+330.341.1(477)

Басанцов Ігор Володимирович,
*д.е.н., професор кафедри фінансів Сумського державного університету,
Голова Сумського обласного Правління «Спілки економістів України»;*
Баласюкова Ірина В'ячеславівна,
економіст підприємства «Дружба», член «Спілки економістів України»

ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У цій статті досліджено проблему законодавчої недосконалості (розбалансованості) нормативної бази, що регулює здійснення та розвиток інноваційної економічної політики в Україні. Внесено пропозиції (витяги з Доктрини економічної політики в Україні) щодо удосконалення реалізації державної інноваційної економічної політики, що нерозривно пов'язана з ефективністю та дієвістю організаційно-правових форм, у яких вона здійснюється.

Ключові слова: інновації, державна економічна політика, державна інноваційна політика, соціально орієнтована економіка, бюджет, фінансування, економічні програми.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Результати аналізу економічних показників розвитку України за останні роки свідчать про стан достатньо глибокої тривалої рецесії. Реальне зниження обсягів промислового виробництва, скорочення інвестицій в основний капітал, зростання безробіття, збільшення дефіциту Державного бюджету та Пенсійного фонду, а також зовнішніх запозичень призводять до безупинного зниження життєвого рівня пересічних громадян України, що є результатом не стільки глобальної фінансової кризи, скільки недосконалості господарської системи держави.

Серед причин хронічного кризового стану економіки України можна обґрунтовано назвати ту обставину, що за двадцять років незалежності в країні не було вироблено єдиної довгострокової стратегії державної інноваційної політики в економічній і соціальній сферах, не говорячи вже про її практичне здійснення. З жовтня 1990 року по 2011 рік змінилося 17 голів Уряду, і кожен з них мав своє бачення перспектив і засад розвитку економіки України. Окремі склади Уряду розробляли і затверджували концептуальні документи, інші пропонували це зробити Верховній Раді України або розробляли свої плани заходів на виконання засад політики, що викладалися в щорічних посланнях Президента Верховній Раді України.

А в реальності реформи мали хаотичний характер, дії виконавчої влади не були

стратегічно вивірені, натомість переважно за рахунок державних коштів вирішувалися поточні передвиборні завдання окремих можновладців, які не мали послідовного характеру і не були зорієнтовані на єдність національної інноваційної політики в державі. Можна навіть стверджувати, що за такої плинності керівників Уряду діяльність виконавчої влади більше переслідувала політичні, аніж економічні цілі.

Все це відбувалося на фоні все зростаючої економічної залежності держави від зовнішніх і внутрішніх запозичень, під постійним тиском з боку МВФ та інших міжнародних фінансових організацій. Постійна боротьба з бюджетним дефіцитом, пошук коштів та інвесторів, калейдоскопічні зміни законодавства з економічних питань, проблеми із соціальним захистом найбільш вразливих верств населення – все це займало левову частку уваги виконавчої влади. У країні не склалося усвідомлення того, що ці проблеми є похідними від фундаментальних засад економічної ринкової системи та інноваційної політики держави.

До того ж питання розбудови ефективної сучасної інноваційної економіки, орієнтованої на благо та інтереси людини, залишалися поза увагою. Норми Конституції України щодо визнання людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки найвищою соціальною цінністю в державі так і залишилися суто декларативними.

Наслідком стало майже тотальне невдоволення громадян діями органів державної влади, а саме: влада дедалі більше відділяється від народу, компрометуючи при цьому саму ідею демократичного устрою та ринкової інноваційної економіки, що мають поєднувати високі стандарти життя та вільний розвиток і духовне вдосконалення особи.

Нинішнє законодавство України в цілому характеризується розбалансованістю, величезним масивом актів, норми яких часто дублюються та неузгоджені між собою. Це саме стосується і законодавчого регулювання у галузі інноваційної економічної політики держави. Перш за все відсутній комплексний законодавчий акт, який встановлював би правові засади формування та здійснення державної інноваційної економічної політики. Внаслідок цього велика кількість стратегічних програм у сфері розвитку інноваційної економіки надмірно переобтяжена повторами, невиправданими з точки зору юридичної техніки узагальненнями, положеннями, що мають суто декларативний характер, тощо. До того ж, навіть спеціальні закони про засади розвитку майже всіх сфер економічного і соціального життя – науки, техніки, трансферу технологій, сільського господарства, промисловості, соціального захисту, регіонального розвитку і таке інше – фактично «висять у повітрі», оскільки застосувати їх не можна. Вони в принципі не підлягають виконанню, бо суперечать один одному, переважно містять замість правових норм політичні гасла та заклики, а окремі норми, наповнені реальним юридичним змістом, при цьому не забезпечені фінансовими ресурсами [9, с. 106-108].

Вражає те, що в жодному із актів законодавства навіть не дається тлумачення змісту поняття державної інноваційної економічної політики, хоча подібне словосполучення наявне в численних нормах таких актів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування державної інноваційної політики досліджувалися вітчизняними і зарубіжними науковцями з різних точок зору: розвитку теорії економіки та менеджменту (Ансофф І., Богорош О., Шейн Е.); постеконімічних і постіндустріальних тенденцій розвитку сучасного суспільства (Антипіна О., Белл Д., Іноземцев В., Чухно А., Мазур А., Гагауз І.); соціологічних та психологічних аспектів (Носков В., Кальянов А., Єфросініна Р.) тощо [3]. Ними розкрито окремі аспекти інноваційної політики як фактора активізаційної інноваційної діяльності, виділені її елементи та функції. Разом з тим у їхніх працях малодослідженою

й нерозв'язаною залишається проблема розроблення цілісної доктрини формування державної інноваційної політики.

Невирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. З огляду на викладене вельми актуальною проблемою вітчизняної економічної науки та практики є чимскоріше приведення інноваційної політики держави відповідно до гуманістичних та соціально спрямованих доктринальних засадам, передбаченими нормами міжнародного права, Конституцією України, програмними документами провідних міжнародних та вітчизняних громадських утворень – інститутів громадянського суспільства. Необхідно вивірити та визначити орієнтири інноваційного розвитку Української держави, що забезпечували б ефективність, послідовність, стабільність та соціальну результативність економічної політики.

Метою цієї статті є викладення окремих концептуальних засад, напрацьованих науковцями Спілки економістів України, щодо здійснення соціально орієнтованої, ефективною інноваційної економічної політики держави.

Основний матеріал. Останнім часом спостерігаються позитивні зрушення у світоглядній парадигмі суспільства стосовно нового, системно вдосконаленого уявлення про непересічну роль держави в процесі розвитку інноваційної економіки. Все більше вчених-економістів – дослідників і творців суспільної думки, та пересічних громадян (власників підприємств, самостійних г суб'єктів господарювання, тощо) усвідомлюють, що стихійний ринок не в змозі забезпечити не лише компроміс суспільних та індивідуальних інтересів, а й, власне, економічний інтерес кожного громадянина.

Враховуючи ці тенденції, громадська організація «Спілка економістів України» взяла на себе громадянську місію розроблення відповідних засад інноваційної економічної політики для нинішнього етапу ринкових реформ в Україні з перспективою створення міцного правового й організаційного фундаменту для формування сталої, ефективною, передбачуваною економічної політики держави з горизонтом стратегічного бачення не меншу ніж на 10-15 років.

Така політика має бути спрямована на вихід із кризи, забезпечення швидкого й успішного переходу країни до моделі постіндустріальною, наукоємною, соціально орієнтованою ринковою економікою, для якої головними критеріями ефективності стануть добробут і заможне життя громадян, захист національних економічних інтересів у глобальній економіці на основі можливостей багатостороннього взаємовигідного міжнародного співробітництва та забезпечення реалізації пріоритетів технологічної експансії національних компаній на сучасні світові ринки високотехнологічних і наукоємних продуктів і послуг у традиційно забезпечених в Україні природними та людськими (інтелектуальними) ресурсами сферах діяльності – нанотехнологіях, агропромисловій сфері, окремих галузях виробництва з високим рівнем доданою вартості (космічна і авіаційна техніка, енергетичне машинобудування, пристрої для альтернативних видів енергії та енергозбереження, рекреація та туризм).

До виконання таких масштабних завдань, що стоять перед Україною, можна суттєво наблизитися за допомогою прийняття законодавчим органом державної влади відповідного закону, оскільки саме до його компетенції належить формування засад інноваційної економічної політики. Проект такого Закону України «Про економічну політику в Україні» розроблено фахівцями громадської організації «Спілка економістів України» на підставі пропозицій Президента Спілки, керівників її регіональних осередків, членів центральних керівних органів Спілки.

Основою та джерелом думки для авторів проекту цього Закону стали ідеологічні та наукові принципи побудови новою економічної політики України [9, с. 109-110].

Соціальну та політичну цінність запропонованого законопроекту для України з її дуже нагальними та болючими економічними й соціальними проблемами важко переоцінити.

Будь-які соціально-економічні перетворення завжди пов'язані з об'єктивною необхідністю подолання застарілих догм і стереотипів мислення минулого та розроблення нової теоретичної бази, наукових концепцій майбутнього прогресу як надійного фундаменту стратегії і тактики державної інноваційної політики. Таким чином, перед вченими-економістами стоїть важке та відповідальне завдання – вивести та сформулювати доктринальні, системоутворюючі підходи для подальшого їх втілення у законодавчу та виконавчу сфери. Очевидно, що запровадження такого ґрунтового, спеціального та загальносуспільного регулятора відносин, як новий закон, у правову та водночас соціальну і культурну сфери держави, має послідовно спиратися на концептуальні змістовні засади, визначені наукою. На жаль, законодавець часто уникає цього і приймає нові закони на власний розсуд, стихійно, не піклуючись про їх інтеграцію в правове поле та суспільне життя.

Вищезгаданий проект Закону базується на розробленій фахівцями Співки економістів (під керівництвом академіка АЕН України, професора Оскольського В.В.) Доктрині економічної політики в Україні.

Цей базовий документ пройшов громадську експертизу на розширених засіданнях керівних органів Співки та на науково-практичній конференції у квітні 2010 року і був схвалений рішенням II Пленуму Правління Співки економістів України від 22 квітня 2010 року [9, с. 221-230].

Насамперед слід наголосити на тому, що Доктрина має стати єдиною базою здійснення соціально орієнтованої, ефективної політики держави, що узгоджується з всесвітньо визнаними принципами сталого розвитку. Економіка держави при цьому має ґрунтуватися на повсюдному застосуванні нових технологій і сучасних знань та слідувати планетарним закономірностям буття суспільства як невід'ємної частки ноосферного світу.

Крім того, Доктрина проголошує принципово нові завдання та ідеологію законотворчості у сфері економіки, що враховують кризовий стан усіх сфер суспільного життя країни, існуючих етико-моральних цінностей та духовності.

Пересічні громадяни, політики та навіть деякі науковці не завжди звертають увагу на те, що проблеми в одній окремо виділеній сфері суспільного життя завжди поєднані з недоліками інших сфер, і усунення цих недоліків так само як, і їх ігнорування, неодмінно вплине на все життя людей у цілому. Так, зокрема, вчені Співки економістів визначають, що духовна (включаючи культурну, етичну та мотиваційну) сфера діяльності людини лежить в основі її економічної діяльності. Цей беззаперечний факт має враховуватися і органами державної влади, тому стратегія і тактика інноваційної економічної політики в державі повинні здійснюватися з метою створення для людини гідних умов її духовного вдосконалення.

Основним і єдиним свідомо діючим суб'єктом, наділеним волею і засобами реального впливу на економіку, є особа. Залежно від її соціального статусу, повноважень та інтересів, що формуються у сфері її суспільної активності на основі моральних та етичних особистих принципів, власного духовного рівня тощо конкретні дії особи кумулятивно визначають рух справ у державі, рівень економічного і культурного розвитку суспільства, якість життя його громадян.

Враховуючи те, що міжнародна спільнота наразі спирається на принципи сталого розвитку, які мають забезпечити використання і відновлення природних та інших ресурсів у планетарному масштабі, існує нагальна необхідність у запозиченні цих принципів світоглядом кожного окремого громадянина. Для цього існує потреба

проводити навчання, інформування, переконання тощо, у тому числі й на загальнодержавному рівні, а владні особи мають своїми діями давати приклад іншим громадянам у переслідуванні довгострокових гуманістичних і духовних цілей людства.

У свідомості громадян має закріпитися пріоритет суспільного інтересу над приватним, що в жодному випадку не буде тоталітарним знищенням особистості, а, навпаки, – більш високим рівнем усвідомлення власного приватного інтересу як частини загальнолюдського, бо все суспільство разом із природою складає єдину живу і вразливу систему.

При формуванні економічної політики, насамперед у сфері інновацій, мають враховуватися соціально-психологічні фактори, які проявляються у всій системі економічних, політичних, звичаєвих, правових, культурних та інших соціальних обставин життя індивіда. Орган публічної влади через засоби економічної політики має створити соціально-правове середовище для інновацій, яке буде сприйматися і мотивовано оцінюватися особою з позицій її інтересів. Залежно від актуальності й етико-психологічної комфортності такого середовища для особи воно може стати як стимулом, так і перепоною інноваційного мислення та активності.

Позитивне відношення особи до інновацій є запорукою інших суспільних і культурних змін, психології підприємництва [2].

Принципово новим положенням Доктрини є те, що інновації мають продукуватися не лише у традиційній сфері ділової активності (виробництво, послуги), а, насамперед, у організаційних формах здійснення такої активності, у державницькому мисленні щодо формування економічної політики, спрямованої на вирішення проблем укладу життя, екології, цінностей, установок і потреб людини на новій основі, виходячи із суспільних морально-етичних установок і критеріїв.

Створення та нагромадження матеріального багатства країни, окремих осіб чи угруповань не повинно бути самоціллю, економіка має підпорядковуватися завданням духовного збагачення людини, створенню загального суспільного блага і достатку, за яких особистісний розвиток і добробут кожного став би нормою життя. Держава має зайняти належне їй місце Дбайливого і Мудрого господаря, що переслідує виключно мету суспільного блага для всіх, звіряючи свої зусилля з вічними людськими цінностями добра і справедливості.

Враховуючи те, що нинішні кризові явища в світі певною мірою пов'язані з нехтуванням загальнолюдськими цінностями та суспільним благом на користь необачного приватного інтересу окремих осіб чи груп осіб, серед провідних носіїв суспільної думки, у тому числі і серед вчених-економістів, дедалі більше відбувається девальвація відомого постулату марксизму у вітчизняній інтерпретації про те, що базис, себто економіка, є основою політики, ідеології, суспільного життя. Це мало місце для початкового етапу становлення капіталістичної економіки у країнах із класовою структурою суспільства, де політика була підпорядкована задоволенню інтересів і потреб правлячого, володіючого економічною владою, класу буржуазії. Проте з розвитком класичного капіталізму до стадії монополістичного, після потрясінь двох світових воєн, світових криз 30-х і 70-х років минулого століття, подальшим розвитком ринкової економіки в останню чверть XX століття, особливо в її неоліберальному варіанті, перехід розвинених країн світу до нового технологічного укладу постіндустріального інформаційного суспільства, зміцнення демократичних форм правління кардинально змінили бачення і практику здійснення державної політики і господарювання.

Отже, настав час, коли активною силою у класичній діаді «базис-надбудова» має стати саме надбудова у частині виваженої державної політики та суспільної етики,

вільних від суто меркантильних інтересів та потягів до вигоди будь-якою ціною, коли ухвалення рішень публічними чи приватними особами виходитиме саме з моральності цих рішень і праведності їх наслідків, відповідності законам розвитку ноосфери. Держава та громадянське суспільство мають спільно вирішувати соціальні та інші глобальні проблеми, що постають перед ними. Саме тому в Доктрині наголошується на необхідності актуалізації принципу відповідальності держави перед людиною за свою діяльність. Економічна політика держави має неухильно виходити з принципів пріоритету суспільних інтересів та безпеки держави, верховенства права, рівності всіх суб'єктів права власності та учасників господарських відносин перед законом, зобов'язального змісту права власності, непорушності права власності українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси тощо, а насамперед – соціальній відповідальності суб'єктів публічної влади і бізнесу та невідворотності настання відповідальності за зловживання з майном і правами на нього, використання власності на шкоду особі та суспільству.

Механізм формування інноваційної економічної політики в державі визначений Доктриною наступним чином. Економічну політику в Україні доцільно формувати на основі системи цільових програм, планів-прогнозів і документів індикативного регулювання економіки. Основною серед цих документів має бути довгострокова Державна стратегічна програма соціально-економічного розвитку України на 15-20 років, що затверджуватиметься Верховною Радою України.

Виключно виходячи з цієї Програми і на її підставі, Уряд формуватиме згідно з законом державні цільові програми розвитку окремих сфер, галузей економіки чи регіонів з горизонтом планування до 10 років.

На підставі таких програм і у зв'язку з ними Уряд, профільні центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування могли б формувати плани-прогнози на середньострокову перспективу (від 3 до 5 років) з розбивкою на річні індикативні плани регулювання секторів матеріального виробництва, виробничої інфраструктури, розвитку регіонів і об'єктів соціальної сфери.

У взаємозв'язку з такою системою прогнозно-регулятивних актів мають відбуватися складання та забезпечення виконання перспективного (3 роки) і у його складі щорічного Державного бюджету України. Зміст цих актів має ґрунтуватися на Національній стратегії сталого розвитку, яка для України має істотне значення у принципово важливому контексті інтеграції екологічної складової у політику секторального розвитку. Розроблення стратегії інноваційного розвитку повинне стати ключовим завданням економічної політики.

Положення стратегії інноваційного розвитку спрямовуватимуться на зміну поведінки всіх учасників суспільних відносин і мають бути враховані при формуванні бюджетних документів та пронизувати всі фінансові трансакції в державі, насамперед з бюджетними коштами під час здійснення процедур державних закупівель та реалізації проектів регіонального розвитку.

Нове бачення суті організаційних основ інноваційної економічної політики полягає в тому, що система планово-індикативних документів не є самоціллю, а лише засобом формування і реалізації економічної політики, забезпечення її наступності та гарантій соціальної спрямованості. Тому ці документи мають розроблятися, прийматися, застосовуватися з одночасним моніторингом і контролем індикативних показників наслідків їх реалізації для наступного перегляду і циклічного відтворення вказаних етапів у інтерактивному режимі з лагом не менше ніж один календарний рік.

Невід'ємним елементом державної інноваційної економічної політики мають стати заходи з реформування фінансової інфраструктури держави та органів реєстрації прав

власності – банківської системи, мережі бірж, депозитаріїв, державних реєстрів, кадастрів тощо. Ідеологією такого реформування має стати виключно прозорий централізований підхід до встановлення єдиних правил, умов та стандартів діяльності і державно-громадського контролю в названих сферах, що силою закону зупинило б поширені зловживання, протиправні інсайдерські маніпуляції, рейдерство, корупцію. Ідея жорсткого регулювання фінансових ринків набуває дедалі більшої популярності у світі. Показово, що такий ліберал, як Джордж Сорос, нещодавно висловився на користь цієї ідеї, навіть якщо вона буде йти врозріз з його особистими інтересами.

Ключовими регуляторними заходами державної інноваційної економічної політики у сфері підприємництва повинні стати рішучі дії, спрямовані на подолання тотальної монополізації більшості секторів економіки, насамперед ринків товарів і послуг, спрощення регламентів започаткування і ведення бізнесу, забезпечення гарантій чесної та вільної конкуренції.

Враховуючи кризовий стан, насамперед матеріального виробництва і фінансової системи країни, та нинішню духовно-етичну і правову основу господарського мислення, очікуваного результату реформ можна досягти застосовуючи ідеї кейнсіанської моделі макроекономічного регулювання у правовому зв'язку із звичаєвою і етичною основою мотивації економічної поведінки на мікрорівні. Для України ця модель відобразить стратегічно вивіреним системний підхід до модернізації економіки, що супроводжуватиметься посиленням економічної влади і відповідальності держави у стимулюванні внутрішнього попиту, розвитком інститутів громадянського суспільства, досягненням політичної злагоди та верховенства права, громадським контролем за формуванням економічної політики і суспільним сприянням здійсненню її заходів.

Спираючись на необхідність системного регулювання та поліпшення якості всіх сфер суспільного життя, окремий наголос у тексті Доктрини зроблено на ресурсному забезпеченні економічної політики. Економічна політика має формуватися виключно на адекватній ресурсній базі. Рішення щодо тих чи інших економічних проблем, прийняття актів органами влади, що потребують для своєї реалізації певних ресурсів, мають здійснюватися суворо з попереднім встановленням джерел таких ресурсів і порядку їх наповнення.

Використання ресурсної бази відповідних заходів економічної політики повинно здійснюватися під економічним (фінансовим) контролем, причому такий контроль має бути багатостороннім публічно-приватним з дотриманням принципу відкритості, прозорості та соціальної доброчинності.

Основою ресурсної інноваційної економічної політики є і залишається державний бюджет. Формування бюджету має відбуватися в ієрархічній системі бюджетного процесу – від місцевих бюджетів до бюджету держави, виходячи із затвердженого нормативу бюджетної забезпеченості в регіональному і загальнодержавному вимірі.

Заходи щодо джерел наповнення бюджету, які визначатимуться новим кодифікованим актом у сфері оподаткування, та використання бюджетних коштів, засади фінансування державних закупівель мають стати невід'ємними складовими державної інноваційної економічної політики, що визначатимуть її реальність та результативність.

Істотною базою ресурсного забезпечення є внутрішні та зовнішні запозичення, а також прями та портфельні інвестиції у проекти, що відповідають засадам економічної політики. Залучення таких джерел ресурсів повинно мати виключно цільові підстави, забезпечуватися відповідними засобами управління ризиками та гарантіями належного використання інвестицій, порушення цього правила повинно мати наслідком

недійсність відповідних угод.

Забезпечення заходів регіональної політики має ґрунтуватися на системі бюджетних трансфертів і власних коштів територіальних громад із запровадженням механізму пролонгованих державних закупівель без зміни виконавця за тими місцевими, соціально значущими проектами, що належно виконуються і вимагають фінансування понад обсяги бюджетних призначень одного бюджетного періоду.

Що ж до одного з пріоритетних та перспективних для України напрямів розвитку інноваційної економіки – регіонального, Доктрина передбачає наступне. Економічна політика в державі має враховувати територіально узгоджену ієрархію інтересів та завдань збалансованого прискореного розвитку регіонів, що матеріалізуються в програмах і проектах регіонального розвитку.

Якщо загальнодержавна політика, вирішуючи, зокрема, завдання суспільного характеру в системі виконавчої влади лише опосередковано через конкретні програми, виходитиме на досягнення соціального ефекту, то регіональна політика як з боку центральних органів влади, так і органів місцевого самоврядування беззастережно має бути зорієнтована виключно на соціальний результат незалежно від галузі чи сфери її здійснення. Такий результат може виражатися і в конкретних показниках підвищення рівня матеріального добробуту населення регіону, і в якісних характеристиках духовно-етичного змісту життєвого простору регіону, і в показниках якості життя, насамперед в частині високих стандартів безпеки особи, охорони здоров'я та довкілля.

Відповідальне, етико-моральне ставлення керівництва регіонів до вирішення всіх проблем територіальної громади стане реальністю за умови цілеспрямованих зусиль (консенсусу) всіх інститутів (державних, приватних, громадських, обцинних, колективних) на відповідній території, втілених у сучасні організаційно-правові форми ділової активності – кластери, моделі проектного фінансування, технологічні парки та інноваційні центри, договірні утворення на кшталт публічно-приватного партнерства тощо. В Україні є приклади і досвід роботи таких утворень, вагомі організаційні напрацювання.

Доктриною передбачено, що належне забезпечення реалізації державної інноваційної економічної політики нерозривно пов'язане з ефективністю та дієвістю організаційно-правових форм, в яких вона здійснюється.

За умови створення єдиної системи вищезгаданих прогностично-планових інструментів регулювання економіки пропонується перейти до практики формування на їх основі відповідних компактних цільових проектів розвитку окремих елементів економічної і соціальної сфер.

Основним організаційно-управлінським методом повинен стати метод проектного фінансування, що включатиме всі стадії життя проекту – від «народження» ідеї до досягнення мети проекту у вигляді отримання соціального результату (ефекту) чи повної окупності інвестованих ресурсів.

Доцільно максимально обмежити суто галузевий підхід у економічній політиці і проектному фінансуванні. Альтернативним йому пропонується системно-регіональний підхід, що поєднуватиме розвиток окремих об'єктів матеріального виробництва з розвитком економічного і соціально-духовного потенціалу відповідного регіону, не обов'язково у межах чинного адміністративно-територіального поділу.

Реалізація такого підходу можлива і доцільна із застосуванням інноваційних кластерних систем, що нині є ефективним інструментом реалізації економічної політики у розвинених країнах ринкової економіки.

Організаційно-правові інструменти реалізації проектів можуть ефективно застосовуватися при належному поєднанні з відповідними правовими інститутами

регуляторної політики, що встановлюють необхідні умови господарювання, конкуренції, оподаткування, засоби дозвольно-контрольного та функціонально-індикативного характеру (ліцензійні умови, правила поведінки економічних агентів, підстави відповідальності тощо).

Не залишаючи осторонь проблеми світового масштабу, в Доктрині також окреслюється глобалізаційний вимір економічної політики. Зокрема, стверджується, що зовнішньоекономічні відносини як одна із складових економічної політики і економічної безпеки держави мають ґрунтуватися на зміні пріоритетів у структурі зовнішньої торгівлі в частині експорту в напрямі зростання частки високотехнологічної продукції і зменшення частки сировинних ресурсів і напівфабрикатів, попит на які доцільно розвивати на внутрішньому ринку, модернізуючи сектори обробної промисловості.

Засобами інноваційної економічної політики повинні максимально нівелюватися негативний вплив на діяльність секторів матеріального виробництва глобалізаційних процесів і жорсткої конкуренції на зовнішніх ринках, а також вплив наслідків виконання зобов'язань держави у зв'язку зі вступом до СОТ та набуттям членства в інших міжнародних організаціях, у тому числі зобов'язань щодо обслуговування зовнішнього боргу. При цьому потрібно виходити з пріоритету національних інтересів.

Зазначені зовнішньополітичні орієнтири мають створити передумови для подолання негативних факторів – вивозу капіталу, скорочення прямих іноземних інвестицій, зниження інвестиційного рейтингу країни. При цьому активна роль держави в регулюванні і забезпеченні зовнішньоекономічної політики має позиціонуватися для інвесторів не як порушення принципів «вільного» ринку, а виключно як сприятливі умови і гарантії зменшення їх ризиків, що має підкріплюватися відповідним законодавством.

Спеціальний окремий розділ Доктрини присвячений проблемам інновацій. Інновації мають бути не лише в технології, способі виробництва, обробки інформації тощо, але й в креативному підході до пошуку шляхів вирішення проблем, в мисленні, орієнтованому на успіх і ефективне досягнення мети, в способі організації, мотивації і консолідації учасників тих чи інших проектів на кінцевий результат, на допустимі засоби дій, етичні критерії вибору та поведінки в тих чи інших обставинах ділової активності.

Особливе значення інноваційний спосіб мислення і ділової активності матиме саме для поліпшення психологічних, морально-етичних основ мотивації особи, оскільки інноваційні процеси вимагають від кожного нового світогляду, нового ставлення до господарських відносин і розуміння власного місця в них, нового рівня відповідальності, тобто зміни у більшості своїй негативних споживацьких стереотипів, що сформувалися за роки незалежності України. Економічна політика в цілому має спрямовуватися на становлення інноваційного підходу до вирішення будь-яких проблем у всіх сферах ділової активності.

В Україні швидше повинен бути створений новий діловий звичайний менталітет на основі інноваційно-орієнтованого мислення, мотивації та ділової активності, це дозволить перейти до нової моделі сучасної конкурентоспроможної інноваційної ринкової економіки інтенсивного типу.

На території України має діяти національна інноваційна система, у складі якої – мережа державних, бізнес-інноваційних та громадських інституцій, система ділових звичаїв, правових і морально-етичних норм, потужний освітній та науково-технічний потенціал провідних вузів і науково-дослідних установ.

Підтримка і фінансове забезпечення піонерних наукових досліджень, насамперед

прикладного спрямування, повинні мати тенденцію до зростання частки участі у цьому процесі корпоративного фінансування, коштів великих монополій та бізнес-структур. При цьому засобами інноваційної економічної політики такі дослідження мають визначатися як пріоритетні і такі, що мають належати до сфер національної економіки, які користуються підтримкою і відповідними гарантіями з боку держави. Це дозволить переорієнтувати частину коштів держави, що виділяються на науку, на підтримку фундаментальних досліджень як основи майбутнього інноваційного потенціалу країни.

Принципово важливим аспектом економічної політики у сфері інновацій є вдосконалення системи захисту, реєстрації і регулювання комерційного використання прав інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності, комерціалізовані і належно захищені, мають стати істотною складовою економічної могутності країни, вагомим фактором її конкурентоспроможності на світових ринках технологій та інновацій.

Інноваційна економічна політика є однією із головних сфер державної політики, покликана забезпечувати і всебічно втілювати в реальність конституційні права, свободи та обов'язки особи і громадянина. При цьому така політика має будуватися на співпраці з усіма інститутами громадянського суспільства та координувати діяльність економічних агентів у масштабах країни, досягаючи належного рівня гармонізації соціально-економічних відносин та суспільного блага.

Завданням інноваційної економічної політики, що формуватиметься на єдиних і стабільних засадах, визначених Верховною Радою України відповідно до її конституційних повноважень, повинно бути створення таких інститутів (правових, організаційних, етико-світоглядних, громадських) та механізмів їх взаємодії, які б найбільш виважено, послідовно і гарантовано сприяли досягненню соціально-економічної добродійної мети такої політики.

Держава в межах Конституції України та виключно на підставі законів має забезпечувати реалізацію такої політики силою примусу, встановлюючи публічний порядок відповідальності за дотримання приписів законів, а також всіляко сприяти ініціативі інститутів громадянського суспільства до запровадження соціально значущих звичаїв та морально-етичних норм у сфері підприємництва, суспільного схвалення проявів меценатства, добродійності, благодійності, інших заходів практичного втілення сучасної ідеї соціальної відповідальності бізнесу.

Спеціальний базовий закон у сфері державної інноваційної економічної політики має визначати сталі, стратегічно орієнтовані єдині принципи, підходи, стандарти та вимоги до розроблення, формування та здійснення економічної політики, підготовки проєктів актів законодавства у сфері господарювання, бюджету, податкових відносин, конкуренції та перебудови і зміцнення економічного потенціалу країни.

Розробляючи проєкт Доктрини економічної політики, автори виходили із положень Конституції України, принципів публічного і приватного права та призначення цього документа як основи розроблення нового законодавства у сфері регулювання і мотивації інноваційної економічної поведінки всіх суб'єктів суспільних відносин, у тому числі пов'язаних із виконанням міжнародних договорів України.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що втілення Доктрини економічної політики в Україні у відповідному законодавстві покликане на практиці реалізувати принцип верховенства права у сфері економічного життя країни, внести кардинальні, піонерні для сучасності, зміни у сприйняття суспільством, кожною особою істинної місії держави – турботи про благо для людей та сформувати громадянську мораль, за якої б кожен сповідував у повсякденному мисленні, відносинах, мотивації економічної поведінки глибинні

Розділ 1 Маркетинг інновацій

духовні цінності, кращі добродійні якості людини, що стане запорукою відродження духовного здоров'я нації, побудови в Україні дійсно соціально орієнтованої нової економіки.

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 р. № 433 IV / Відомості Верховної ради, 2003. – № 13. – [зі змінами, внесеними згідно із Законом України №3076 IV (3076-15) від 04.11.2005].

2. Балабанов В.О. До проблеми формування інноваційної культури суспільства / В.О. Балабанов // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова історія: матеріали Третьої міжнародної науково-теоретичної конференції, 21-22 травня 2004 року. – Частина 1. / ред. Г.П. Балабанова. – К.: Фенікс, 2004. – С. 388-391.

3. Інноваційна культура – умова реалізації інноваційної політики [Електронний ресурс] // С. Биконя. Персонал. – 2006. – № 4. – Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?ida=266>.

4. Волков О.І. Економіка та організація інноваційної діяльності: навчальний посібник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан. – К.: Вид-во «Центр учбової літератури», 2007. – 662 с.

5. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком : навчальний посібник / С.М. Ілляшенко. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – Суми : ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с.

6. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.

7. Маркетинг і менеджмент інновацій. – Суми: ТОВ «ВПО «Університетська книга», 2010. – № 2. – 239 с.

8. Мосій О. Сталий розвиток економіки та пріоритетні напрями інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / О. Мосій, Т. Кужда // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2011. – № 1 (4). – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mobnid.pdf>.

9. Оскольський В.В. Спілка економістів України і політика економічних реформ – будемо нову країну / за заг. ред. академіка АЕН України, професора В.В. Оскольського./, упоряд.: В.В. Гуменюк, М.Ф. Ярош. – К.: Спілка економістів України, 2010. – 320 с.

И.В. Басанцов, И.В. Баласюкова

Засады государственной инновационной экономической политики в Украине

В данной статье исследована проблема законодательного несовершенства (разбалансированности) нормативной базы, которая регулирует осуществление и развитие инновационной экономической политики в Украине. Внесены предложения (выдержки из Доктрины экономической политики в Украине) относительно усовершенствования реализации государственной инновационной экономической политики, которая неразрывно связана с эффективностью и действенностью организационно-правовых форм её осуществления.

Ключевые слова: инновации, государственная экономическая политика, государственная инновационная политика, социально ориентированная экономика, бюджет, финансирование, экономические программы.

I.V. Basantsov, I.V. Balasiukova

Ambushes of the state innovative economic policy in Ukraine

The problem of legislative imperfection (disbalance) of normative base which regulates realization and development of innovative economic policy in Ukraine is investigational in this article. Suggestions (self-controls from Doctrine of economic policy in Ukraine) are borne in relation to the improvement of realization of public innovative economic policy which is indissolubly related to efficiency and effectiveness of legal forms of its realization.

Keywords: innovations, public economic policy, public innovation policy, socially oriented economy, budget, financing, economic programs.

Отримано 10.09.2011 р.